

Eerst was er de duisternis – zwaar en wurgend, blauwzwart en bijna tastbaar. Een duisternis die zelfs oren, mond en geest leek binnen te dringen. Vervolgens kwam de stank, compact als ruwe steen onder blote voeten of als een kussen dat op een gezicht wordt gedrukt en elke gedachte verstikt. En als laatste het geluid van het riool – het nooit aflatende gezucht van de stroom, het gedruppel, gespetter en gegorgel.

En het getrippel van scherpe klauwen op natte baksteen.

De rat was groot en oud, en hij was slim. Hij had geen licht nodig om zijn weg te vinden in het labirint waarin hij zijn laatste dagen sleet. Onder het rennen voelden zijn klauwtjes de kleinste verandering in de structuur van de stenen, hoog boven de nooit eindigende levensstroom. Het verbluffende waarnemingsvermogen van zijn onafgebroken snuffelende neus vertelde hem hoe hoog de stroom stond, en wat die met zich meevoerde. Een hoge, snelle stroom duidde op plantenresten, kleine dode dingen, en soms ook iets grotere. Een lage, trage stroom bracht andere traktaties mee voor dit oplettende knaagdier. En dan was er nog de lucht die soms zo bedorven was dat zelfs een rat er ziek van werd. Hij kon aan de druk op zijn gevoelige oren merken of hij door een smalle, nauwe gang rende of wanneer het plafond terugweek en hij in de hoge gewelven kwam, ontworpen door een lang vergeten meester-architect en gebouwd door de bouwers van de Stad, een wiskundig staaltje van bouwkunst, al eeuwenlang verborgen en in de vergetelheid geraakt.

De rat hoorde zijn vriendjes piepen en trippelen in de vochtige, bakstenen gang boven hem. Maar tot nu toe was hij ze allemaal te vlug af terwijl hij onafgebroken het signaal van zijn neus volgde.

Het lijk was nauwelijks opgezwollen, nog niet zo lang dood, en de lijkstijfheid nog maar net verdwenen. Het was naakt afgezien van een voddige lap die rond de nek dreef, de huid was bleek en kil als een winterse zonsopgang. Het was beklemd geraakt tussen de verweerde spijlen van een metalen rooster dat voor korte tijd zijn oude taak had hervat om grote

voorwerpen tegen te houden zodat die niet in de diepere delen van het riool terechtkwamen.

Later die dag zou een plotselinge vloedgolf de dode man weer eenzaam verder voeren, maar voorlopig zou de rat hem gezelschap houden.

De jongen schrok wakker op de smalle richel die zijn slaapplek was. Zijn been schoot uit, waarschijnlijk door een onwillekeurige spiertrekking of een nare droom. Het was slechts een kleine beweging, maar hij sliep al lang genoeg op deze richel om te weten dat hij zich in zijn slaap geen plotselinge beweging kon veroorloven. Alle kans dat hij dan over de rand zou rollen en terechtkomen in de stroom van afval die zonder ophouden onder hem door stroomde. Hoewel, als hij 's avonds zijn slaapplek opzocht, was hij altijd zo doodmoe en helemaal van de wereld – inderdaad letterlijk van de wereld – dat hij daar roerloos en als bewusteloos bleef liggen tot het tijd was om wakker te worden.

Elija was tien en woonde al vier jaar in het riool.

Hij wist dat hij had geboft met deze plek. Toen hij en zijn zusje hier onderdak hadden gevonden, had hun beschermer, een oudere jongen met rood haar die Rubin heette, moeten vechten om ervoor te zorgen dat ze op deze warme, veilige plek konden blijven. Daarna had een van hen geruime tijd elke nacht de wacht moeten houden om te voorkomen dat ze door jaloerse medebewoners onverhoeds in de stroom zouden worden gekieperd. Maar dat was al lang geleden, zijn zusje Em kon het zich niet eens meer herinneren. Inmiddels woonden ze al langer dan de meeste Duikers in de riolen, en voorlopig hadden ze niets te vrezen.

Elija verschoof behoedzaam en gleeed met zijn blote voet over de ruwe bakstenen tot hij een barst in de mortel voelde waarvan hij de lijnen beter kende dan die in zijn eigen hand. Hij kwam overeind. Waterig licht sijpelde door het gescheurde metselwerk van het hoge plafond boven hem. Het was niet voldoende om goed te kunnen zien, maar het maakte de duisternis minder ondoordringbaar en deed kleine spikkeltjes stof oplichten die Elija wel in zijn hand zou willen bewaren tot later op de dag, dieper in het riool, waar hij ze goed kon gebruiken.

Zijn vroegste herinneringen bestonden voornamelijk uit een huilende vrouw en een man met een rood aangelopen gezicht en harde handen,

zijn vuist voortdurend geheven. En toen kwam de tijd dat hij alleen was met Em, op de vlucht en zich verschuilend, altijd bang. Hij droomde vaak van bloed, hoewel hij er geen herinneringen aan had. De angst lag nog altijd op de loer, ook al had hij geen idee waarom, hij was hier immers veilig.

Rubin had hem verteld over de stroom. Die begon als een smalle rivier die hoog boven de Stad in het zuiden stroomde, door een gebied met blauwe heuvels en zilveren bomen waar de zon altijd scheen. Daar heette de rivier het Schapenbad. Wanneer hij onder de grond verdween, veranderde hij in een riool, vele mijlen van de Stad vandaan. Op die plek doopten geiten hun poten in het water als een laatste eerbetoon voordat het voor altijd het daglicht vaarwel zei.

Het licht werd sterker. Elija draaide zich voorzichtig om en zag het donkere hoofdje van zijn zusje boven de omtrek van haar lichaam.

‘Wakker worden, slaapkop,’ zei hij zachtjes, hoewel hij niet de bedoeling had haar wakker te maken. Ze had meer slaap nodig dan hij. Ze verroerde zich niet, het enige wat hij hoorde was het geluid van de Duikers die zich voorbereidden op een nieuwe dag in de duisternis. Er klonk geritsel, er werd gemompeld, en hier en daar klonk een schreeuw of een verwensing aan de goden van de Zalen.

Elija stond op en plaste in de stroom die nu op de lengte van een volwassen man onder zijn richel kabbelde. Zelfverzekerd liep hij over de smalle rand en pakte een buidel met spulletjes op die ’s nachts tussen hem en Em in lag. Hij ging zitten, maakte hem open en haalde er een stukje kostbaar saffiermos uit dat hij bij de Zwelgpoort had gevonden. Het mos rook nog vers. Hij brak er een stukje af en wreef ermee over zijn gezicht en handen, genietend van de snel vervliegende geur die volgens Rubin citroen werd genoemd. Eigenlijk was het bedoeld voor zijn voeten, om de voetrot te voorkomen die al zoveel Duikers had gevelde. Maar omdat er nog zo weinig van over was, wilde hij dat niet aan zijn voeten verpillen. Toch zou hij ervoor zorgen dat Em het wel gebruikte.

Nu zijn handen schoon waren, rommelde hij weer in de buidel en viste er een paar repen gedroogd vlees uit die hij van Oude Hal had gekocht. Hij kauwde er langzaam op en lette zo min mogelijk op de vertrouwde krampen in zijn maag die opkwamen en weer wegtrokken.

Hij riep weer: ‘Wakker worden, Em. Tijd om te eten.’

Hij gaf haar een duwtje met zijn voet en hoewel ze niet bewoog, wist hij dat ze nu wakker was. Uit de buidel die hij als kussen gebruikte, haalde hij de lappen voor zijn voeten en nam er de tijd voor om ze zorgvuldig om zijn enkels, wreven en tenen te wikkelen. In al die jaren in de Zalen had hij veel mensen gekend die waren gestorven aan ziektes die bij de voeten begonnen.

Eindelijk kwam Em in beweging en begon slaperig aan haar ochtendritueel. Om haar een beetje privacy te gunnen draaide haar broer zijn hoofd om en hield zijn blik gericht op de muren en de bewegingen van de Duikers verderop.

Lichter dan nu zou het niet meer worden. In de gewelfde koepel boven hem hing een zilverige nevel die nooit helemaal verdween, maar soms gedeeltelijk oploste en wolkjes vormde. Honderden richels liepen langs de gebogen wanden, de meeste hoog boven de richel van Elija, onbereikbaar en onbruikbaar als slaapplaats. De Duikers noemden deze plek de Zaal van het Blauwe Licht, maar voor Elija en Emly was het hun thuis.

Vanonder drie bakstenen bogen onder aan de koepel stroomden riviertjes naar binnen, die in het midden samenkwamen in een draaikolk van water en weer verdwenen door een pikzwarte muil in de richting van de gevaren van de Zwelgpoort, de kleine Hellespont, en het Donkerwater om vervolgens uit te monden in de zee, ontelbare mijlen ver verwijderd.

Er klonk een barse stem en onmiddellijk sprong Elija op.

‘Lije, Em. We gaan.’

En zo begon de nieuwe dag.

De leider van de plundertocht van vandaag heette Malvenny. Hij was lang – een nadeel in de Zalen – en had een smal, mager gezicht en een haakneus die een beetje scheef stond. Volgens Em had hij groene ogen. Ze had namelijk de verontrustende gewoonte om mensen recht in het gezicht te kijken, terwijl Elija zijn ogen altijd op Malvenny’s borst gericht hield wanneer hij tegen hem sprak.

Hij liep vlak achter de lange man aan, en Em liep rechts van hem, beschermen door de sputterende vlam van Malvenny’s toorts. Ze waren met een groepje van zeven en alleen degene die de rij sloot, de hekkensluiser,

had ook een toorts. Natuurlijk hadden ze er voldoende bij zich, maar ze waren er zuinig mee in de Zalen waarvan veel gebruik werd gemaakt.

Het was meer dan een uur lopen naar de Zwelgpoort en nog langer naar de scharrelplaats van vandaag. Malvenny had niet gezegd waar ze naartoe zouden gaan, dat kon hij zich veroorloven omdat hij de leider was en het voedsel had, maar Elija wist dat er dichter in de buurt weinig te vinden was. Hij had wel vertrouwen in Malvenny. Kordaat stapte Elija voort door het duister terwijl hij keek naar Ems kleine voetjes en hij haar handje in de zijne voelde.

Ze kwamen bij de Onverlaten Overgang, een stevige brug gemaakt van geteerde touwen en planken die naar de hoofdweg leidde. Ze gingen de brug over met – zoals Rubin altijd zei – ontzag.

Zoals gewoonlijk stopte Elija even midden op de brug om over het dikke touw te leunen en een blik te werpen op de Heengang, een afsplitsing van de hoofdstroom die zich zoals iedereen wist even verderop in een enorm gat stortte en diep in de aarde verdween. Niemand waagde zich in de Heengang-tunnel; die leidde alleen naar de duisternis en de dood.

‘Doorlopen, jongen,’ hoorde hij een barse stem achter zich. Het was de hekkensluter.

Elija keek onder het lopen naar zijn voeten en dacht aan eten; dat deed hij meestal, als hij tenminste niet met zijn gedachten ergens anders was. Hij kon wel raden wat Malvenny in zijn draagzak had: melige koeken, gedroogd vlees, en als ze geluk hadden misschien wat gedroogd fruit. Op een keer had de lange man hem een paar eieren gegeven, keihard en in azijn ingelegd. Ze waren er allemaal op aangevallen, dolblij eindelijk iets anders te eten te krijgen. Maar deze dag zag Malvenny’s dunne draagzak er niet veelbelovend uit.

Ze hielden halt om even uit te rusten bij het Laatste Woord. Wanneer ze daar voorbij waren, zou het oorverdovende geraas van de Zwelgpoort elk gesprek onmogelijk maken. Toen ze allemaal waren gaan zitten, haalde Malvenny de zak van zijn rug en gaf hun een kroes vers water en dikke haverkoeken. Alles werd in stilte verorberd. De koek gaf Elija een voldaan gevoel en hij aaide Em zachtjes over haar rug terwijl ze at.

Nadat Malvenny zijn kroes terug in de zak had gestopt, schraapte hij zijn keel en spuugde in de stroom. ‘We gaan naar de Ondergaande Oe-

vers.’ De groep hoorde dit bericht zonder commentaar aan, alleen de man met de barse stem, een nieuweling wiens naam Elija niet kende, had een vraag.

‘Waar is dat, man? Hoe ver is het?’

‘Nog een heel eind. Maar soms valt daar heel wat buit te vinden, zelfs echte schatten.’

‘Hoe ver is een heel eind?’

‘We steken de Zwelgpoort over,’ legde Malvenny uit. ‘Daarna nemen we de Zaal helemaal aan het eind. Het is een lange tocht, maar onze voeten blijven wel droog.’ Hij borg zijn zak op alsof hij duidelijk wilde maken dat verdere vragen niet welkom waren.

Het was allemaal waar wat hij zei. De oevers gingen een heel stuk omhoog en liepen dan weer naar beneden. Daardoor was het daar vaker droog dan op andere plekken en kon je makkelijker buit vinden. Zelfs echte schatten, zoals Malvenny zei. Em had daar op één dag een stuk zilver en een stuk geel glas gevonden. Maar het was daar ook gevaarlijker. Als er een vloedgolf kwam, veroorzaakt door hevige noodweer buiten, vormden de Ondergaande Oevers een regelrechte val. Op het moment dat de Duikers die zich daar bevonden merkten dat het water begon te stijgen, was het te laat.

De norske man, die zich tegenwoordig Bartellus noemde, had in de bovenwereld vele andere namen. Daar hadden ze hem aangesproken als: Shuskara. Daar werd hij ooit aangesproken met vader, zoon, echtgenoot en generaal. Daar hadden ze hem een misdadiger en een verrader genoemd. En nu stond hij te boek als gestorven.

Ze hadden niet eens ongelijk, dacht hij terwijl hij achter deze twee smoezelige kinderen over een smalle, glibberige richel liep, dwars door de duisternis van de riolen, diep onder de Stad. De jongen hield het meisje stevig bij de hand, maar ze liep wel aan de rand van de richel die het dichtst langs het water voerde. Met angst in zijn hart zag hij het kind af en toe akelig dicht in de buurt van de stroom komen en dan weer een paar stappen opzij doen, waar het veilig was. Hij was er niet zeker van of dit tengere jongetje de kracht zou hebben haar vast te houden als ze zou uitglijden en vallen. Hij vroeg zich trouwens af of hij zelf wel de kracht zou hebben.

De soldaten van de Stad waren zo uitgeput door de nimmer eindigende oorlog met de wereld buiten de muren dat het aantal geboorten sterk was teruggelopen en je nauwelijks nog kinderen zag. Daarom was ieder kind kostbaar, dacht de oude man, en moest het worden gekoesterd als een juweel, worden vertroeteld en verzorgd. En niet naar het riool worden afgevoerd, of als prooi dienen voor onverlaten. Ter bezwering bracht hij in een reflex zijn hand naar zijn borst en smeekte de goden van ijs en vuur in dit afgrijselijke oord over deze twee kleine kinderen te waken.

Elija vond de Zwelgpoort niet echt fijn – het was gevaarlijk om hem over te steken, het lawaai was zo oorverdovend dat je gewoon niet meer kon denken en het stonk er zo mogelijk nog erger dan waar ook in de Zalen – maar toch bood de poort hem zekerheid. Het was een vast punt in zijn wereldje. Vanaf dit monstrueuze bouwwerk werden de afstanden naar alle andere plekken onder de Stad bepaald. Overal waar hij als Duiker was geweest, kon hij aan het geraas horen hoe ver hij van huis was. Door de aanwezigheid van de poort wist Elija dat hij nooit in de Zalen kon verdwalen. Verdwalen zou hij trouwens toch niet, want hij ging uitsluitend op pad als onderdeel van een scharreltocht. Hij zou natuurlijk kunnen verdrinken wanneer hij door een plotse overstroming in de val kwam te zitten, worden verpletterd door een instortend gewelf, worden vermoord door stropers omdat ze hem buit afhandig wilden maken, worden gedood door de patrouilles van de keizer, maar verdwalen, nee. Expedities verdwaalden nooit, zeker niet als Malvenny ze leidde.

De Zwelgpoort was een hoge dam, opgetrokken uit hout en metaal, druipend van het water en glad van glibberig onkruid. Hij torende meer dan drie manslengten boven de looprichel uit en besloeg de hele breedte van de stroom, die op dat punt wel meer dan dertig spannen mat. Je kon de overkant bijna niet zien. Deze dag stond het water hoog en kon Elija de twintig grote, draaiende tonnen niet zien die het mechanisme van de poort vormden, maar ze bevonden zich niet erg diep onder het oppervlak. Het water kolkte woest. Aan de zuidkant zogen de draaiende tonnen het water naar binnen en vermorzelden alles wat ertussen kwam om het vervolgens op een lagergelegen stuk weer uit te braken. Aan weerskanten van de poort bevonden zich eenvoudige filters waardoor de stroom on-

gehinderd verder kon gaan als het hoogtij was.

In het licht van de toorts zag Elija dat de nieuwe man zijn handen voor zijn oren hield. Elija zei: 'Je raakt er wel aan gewend.' Hij wist dat de man hem weliswaar niet kon verstaan, maar het vast wel zou begrijpen. Dit was namelijk iets wat je dagelijks in de Zalen hoorde: je raakt er wel aan gewend.

De Zwelgpoort oversteken was niet gevaarlijker dan de meeste andere tochten door de Zalen. Langs het bouwwerk liep een houten richel op ongeveer een manslengte onder de top, die aan beide kanten bereikbaar was door een wenteltrap. Het was er glibberig van het water, de rattenuitwerpselen en het bleke, sinistere plantenleven dat op wonderbaarlijke wijze floreerde in de duisternis en het vocht. Je moest hier heel goed uitkijken waar je liep. Elija had een keer een vrouw van de top van de Zwelgpoort zien vallen. Een akelige dood, maar wel snel, toen ze in een paar seconden tussen de draaiende tonnen werd vermorzeld. Elija was zeker niet van plan te vallen.

Hij voelde dat er aan zijn mouw werd getrokken en toen hij zijn hoofd omdraaide, zag hij Em naar de top van de Zwelgpoort kijken. Ze had zo-
waar een glimlachje op haar hartvormige gezichtje. Elija volgde haar blik.

Het was een goelon, een zeldzame verschijning zo diep in de Zalen. Het wezen liep ontspannen over de top van de poort, bleef staan om naar hen te kijken, besnuffelde het pad en liep toen met opgestoken staart weer verder. Iedereen keek terwijl het aan het eind van de poort kwam en lenig de trap afdaalde. Het was een groot exemplaar, zo groot als een varken, donker als de Zalen zelf, met een snuit met snorharen, kleine oortjes en goudkleurige ogen. Het had de kop van een vos, maar zijn lijf bezat een katachtige gratie. Het beest ging zitten, sloeg zijn wollige staart om zijn poten en staarde hen aan.

Em rende naar voren, ging op haar hurken zitten en stak haar smoezelige handje naar het dier uit. De goelon stond op, deinsde achteruit, strekte toen zijn nek en begon te blazen, waardoor zijn sterke gele tanden zichtbaar werden. Elija stond op het punt om tegen haar te zeggen dat ze niet dichterbij moest komen – je kon hier al sterven aan de krab van een klauw – maar de grijsharige nieuweling beende al op haar af, pakte

haar op en zette haar naast Elija neer. Em was geschrokken en keek alsof ze zou gaan huilen, maar toen verscheen weer de gewone uitdrukking van berusting op haar gezichtje. Terwijl de groep met een grote boog om het wezen heen liep en de trap op klom, hield ze stevig de hand van haar broer vast.

De goelon ging in een poeltje met drek zitten en begon zorgvuldig zijn klauwen te wassen.

Het gezelschap was al ettelijke mijlen van de Zwelgpoort verwijderd toen het geluid van het mechaniek eindelijk genoeg was afgenomen om elkaar weer te kunnen verstaan. De weg liep omhoog; Malvenny gebaarde dat ze moesten stoppen en hief zijn toorts. Iedereen was blij dat ze even konden pauzeren, en ze wilden net gaan zitten toen Em naar de rand van de richel stapte en over de stroom uitkeek. Ze draaide zich om naar haar broer, trok hem aan zijn mouw en wees naar de overkant.

Bartellus stak zijn toorts omhoog, kneep zijn ogen tot spleetjes en tuurde door de nevel. Hij dacht dat hij stroomopwaarts een bleke vlek zag. Hij liet zijn toorts zakken, knipperde met zijn ogen en probeerde zijn blik scherp te stellen.

‘Een corpus,’ merkte een gebogen oude Duiker op, met een zekere opgetogenheid. ‘Ja ja, dat is een corpus.’ Hij knikte en keek het gezelschap rond, op zoek naar bevestiging.

Opnieuw kneep Bartellus zijn ogen tot spleetjes, maar hij had moeite te ontwaren wat de oude veteraan met zijn oude en Em met haar scherpe, jonge ogen hadden gezien. Aan de andere kant van de stroom voegde zich via een pikzwarte tunnel een kleinere waterweg bij de stroom, en op de plaats waar ze samenkwamen bevond zich een rooster dat doormidden was gebroken. Tussen de twee helften zat een lichaamsdeel geklemd. Bartellus kon het niet goed onderscheiden, het was een arm, of wellicht een gestrekt been dat verdween en weer bovenkwam in de voorbijtrekkende stroom.

‘Mooi zo,’ zei Malvenny. ‘Dit betekent buit voor ons.’ Hij keek naar zijn groepje en zei: ‘Jij, nieuweling, kom mee.’ Hij gebaarde met zijn hoofd. ‘De rest blijft hier.’ Zonder om te kijken liep hij weg.

Bartellus liep achter hem aan, maar toen hij merkte dat ze allebei een brandende toorts in hun hand hielden, liep hij terug en wierp zijn fak-

kel naar Anny-Mae, die hem behendig opving. Toen hij zich weer om-draaide, was Malvenny al een heel eind op weg en was in de duisternis nog slechts het op en neer dansende puntje van zijn toorts te zien. Bartellus haalde hem zo snel mogelijk in en liep naast hem verder, zich afvragend of de leider wist waar hij naartoe ging. Maar hier in de Zalen zou een lijk ongetwijfeld een waardevolle buit zijn. Wanneer een koperen vijfje al tot een gevecht op leven en dood kon leiden, was de kans om een gouden tand te vinden – misschien wel meerdere – alle risico's waard.

Ze kwamen op een plek waar een enorme aardverschuiving ervoor had gezorgd dat de gang ontzet was geraakt. Een volwassen man kon gemakkelijk over de sleuf springen, dacht hij. Geen enkel probleem, als het tenminste niet zo donker en glibberig was geweest en één verkeerde stap niet tot een afgrijselijke dood zou leiden.

Malvenny gaf hem zijn toorts, deed een aantal stappen naar achteren, nam een aanloop en sprong. Met zijn lichaam perfect in balans kwam hij op beide benen neer. Hij draaide zich om naar Bartellus en gebaarde dat hij hem de toorts moest toewerpen. Bartellus deed wat hem was gevraagd, en de leider ving de fakkel zonder moeite op. Bartellus liep een stukje achteruit.

Hij bande de rioolrivier beneden hem uit zijn gedachten en stelde zich een sappig grasveld voor. Moeiteloos sprong hij naar de overkant en toen hij neerkwam, was Malvenny al op weg langs de stroom.

Het was het lijk van een man. Omdat het lichaam was opgezwollen, viel niet te zien of hij ooit dik of mager was geweest. Het hoofd was kaalgeschoren en zijn huid zat onder de verbleekte blauwe en groene tatoeages. Hij was naakt. Rond zijn nek dreef alleen een treurig uitziende lap. Bartellus zag dat de ratten aan hem hadden geknaagd.

Malvenny wurmde zich door het kapotte rooster en met het water tot zijn middel hurkte hij neer bij het hoofd van de man. Hij trok de mond open en keek er vlug in. Toen stond hij op. 'De tong is eruit gesneden. Geen goud.' Hij spuugde woedend in de stroom. 'We gaan weer.'

Bartellus staarde naar het lijk, naar de arm die in het water leek te wuiven in de richting van hun groepje aan de overkant van de hoofdstroom. Net als de kleur van zijn huid waren de tatoeages op zijn borst en rug ver-

bleekt, waardoor het net lijnen op een kaart leken. Een plan de campagne, dacht de oude veldheer.

Op het moment dat Malvenny weer door het gat in het rooster terug wilde komen, kwam Bartellus naar voren en wurmde zich erdoorheen, zodat de leider ruimte voor hem moest maken.

Tatoeages waren niet zeldzaam, zeker niet onder soldaten. Sommigen hadden afbeeldingen van spinnen of panters, als merkteken van hun stam. Maar deze man was net een plaatjesboek; zijn bovenlichaam was vrijwel helemaal bedekt met vogels, beesten en obscure tekens. Hij had zelfs tatoeages op zijn hoofdhuid. Bartellus zag dat er alweer wat haar op zijn schedel begon te groeien, dichte stoppeltjes.

‘Geef me de toorts.’ Bartellus stak zijn hand uit.

‘Het is tijd om verder te gaan,’ zei Malvenny.

Bartellus keek hem aan. ‘Geef me de toorts!’

Malvenny aarzelde. Hij kon de jaren niet meer tellen dat hij Duiker was, hij kende de bewegingen van de stroom en de getijden als geen ander. Zonder een uurwerk of kompas kon hij de tocht naar de Ondergaande Oevers nauwkeurig bepalen. Als hij zei dat het tijd was om verder te gaan, dan was dat zo.

Maar hij besefte dat deze nieuweling met zijn kalme stem hem de nek zou breken als hij nu weigerde. Als iemand die al heel lang wist wat op sommige momenten het meest praktische was, overhandigde hij de toorts en zag de oude man zich daarmee over het lijk buigen.

Op de rechterschouder van het lijk zat een oud wit litteken, in de vorm van een S, dat Bartellus bekend voorkwam. Met een frons keek hij er nog eens goed naar.

‘Tijd om te gaan,’ zei de aanvoerder nogmaals.

Het is een brandmerk, drong het langzaam tot Bartellus door. Er kwam een herinnering bij hem op die ook onmiddellijk weer verdween. Zijn geheugen zat vol gaten en het baarde hem ernstige zorgen dat hele perioden uit zijn verleden volkomen waren uitgewist. De oude soldaat tastte in het buideltje om zijn pols en haalde een klein, scherp mes tevoorschijn. Hij keek op. ‘Komen we straks weer langs dezelfde weg terug?’

‘Als de goden het willen.’

Bartellus aarzelde, stopte toen het mes weer weg en stond op. Hij keek

nog een keer naar de vervaagde tatoeages en probeerde ze in zijn onbetrouwbare geheugen te prenten. Op het laatste moment boog hij zich voorover en griste de lap van de nek van het lijk. Malvenny keek hem bevreemd aan, maar Bartellus knikte naar de leider en toen klauterden ze weer terug door het kapotte rooster. Malvenny zwaaide naar de wachtende groep aan de overkant van de stroom en liep terug naar boven. In gedachten verzonken sjokte Bartellus achter hem aan terwijl hij de druipende lap stevig in zijn hand geklemd hield.